

vácsevics tagadja a szürrealista költők (Mátics, Risztics, Davicsó) eredményeit a költői nyelv és technika fejlesztésében; márpedig a háborúelőtti szürrealizmus nélkül a jugoszláv költészet aligha érte volna el mai, rendkívül magas színvonalát. S aztán jön a természetes következtetés: Nem látjuk, miért létezik (ti. a szürrealizmus) az új Jugoszláviában. — Kovácsevics ügylátszik, nem ismeri az újabb jugoszláv költészetet, amelyben ma már nincs szürrealizmus. Néhány költő, szükségszerűen és helyesen, továbbfejlesztette a szürrealisták költészetét, s viszi tovább az értékeket. Kovácsevicsnak ez a megállapítása pedig híven jellemzi konzervatív irodalmi nézeteit. Még azzal sem segít magán, hogy az előszó végén alapos támadást intéz a dilettánsok ellen.

Magára az antológiára nem érdemes sok szót vesztegetni. Sisko Mencsetics-től (1457—1527) Rade Drainacig (1899—1943) itt van majdnem mindenki, aki jelentős volt a szerb és a horvát költészetben és sokan, akik egyáltalán nem voltak jelentősek. Egy antológia sohasem lehet eléggé objektív, Kovácsevicsé meg különösen nem az. Rákics húsz és Ducics huszonnyolc verse mellett például A. B. Simics öt és Momcsilo Nasztaszijevics két verse Kovácsevics válogatásának egyoldalúságát bizonyítja. Vannak itt periodizációs tévedések is. Az antológia négy időszaki részre oszlik. Kovácsevics Rákicsot és Názort a harmadik részbe sorolja, Láza Koszticsot pedig Ducicscsal együtt, a negyedikbe — a legújabb költők közé. Mindez arra utal bennünket, hogy Kovácsevics versgyűjteményét sikertelennek ítéljük.

TOMÁN László

SLOBODAN MARKOVIĆ:

SEDAM PONOĆNIH KAZIVANJA

Versek. Narodna prosvjeta kiadás,
Szarajevó, 1955

Van a mai szerb költészetben egy irány, amely jellegzetesen érzélgős, pesszimizmusban tetszeleg, de felületes, és ritkán lépi át a megszokott kifejezések határát. Slobodán Markovics tipikus képviselője lehetne ennek a csoportnak, ha nem írna időnként egy-egy olyan verset, amellyel kitör önmagából, és a hozzá hasonló költők fölé emelkedik.

Ebben a legújabb könyvében, húsz vers közül csak egyetlen az igazi; csak egyetlen, árva vers a versek között, éli tovább a múalkotás életét, a többi meg, mint a hétköznapiasság, unalom, megállapodottság kifejezését, elsodorják a költészetünkben viharzó új szelek.

A „Hét éjféli szó a kulcslyukba” egyetlen vers könyve: ez a vers a „Káromkodás és bánat érette”. Ha csak ezt az egy költeményt írta volna meg Markovics, azt mondhatnánk: jól van. Ez költészet. De ha a „Káromkodás és bánat” után elolvassuk azokat az annyira émelyítő, annyira együgyű verseket, beteges slágerszövegeket és költőietlen síránkozásokat, akkor még a kötet első és legjobb versét is elfelejtjük, s az oldalak egyhangú, síma útján alig vesszük észre egy-egy sor, versszak, esetleg, nagyritkán, egy egész vers néha mégis izgató, furcsa ösvényét.

Markovics mindig megtorlan az élet előtt, s hogy elkütyülje a megtorlást, sírvafakad. Evvel pótolja verseinek tartalmát. Könnyen fűzi, halmozza, szinte ontja a szavakat, a meleg, bágyasztó kifejezéseket, néha szuggesztív is, olyankor felvillant, élénkvarázssal egy-egy képet, de aztán, visszatér egy nagyon egyvonalú, konvencionális megoldásokra hajlamos, és konvencionális megoldásokat használó költészet útjára.

Ez azonban nem a legmaibb művészet. Így nem lehet eredeti költészetet adni, legfeljebb szomorkás hangulatokon kérődzni, pózolni, részegen járni az utcákat, bokémkedni, életben és verselésben utánózni, ki tudja hányadszor már, Jeszenint.

A „Káromkodás és bánat érette” és, engedjük meg, még egy-két vers Szlobodán Markovics új kötetéből, marandó érték. A többi múlandó az olvasó s talán a költő számára is.

TOMÁN László

GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN

1

Habent sua fata libelli...

A könyveknek is sorsuk van, akár csak az embereknek. Emberek irányítani próbálják a könyvek sorsát, de ez csak bizonyos fokig lehetséges. Az emberi hatóerőn túl van még valami ismeretlen, amelyet egyelőre nem tudunk másnak nevezni, mint sorsnak. Lehet, hogy nem egyéb ez véletlennél, vagy véletlenek sorozatánál. De van-e egyáltalán véletlen?

Ilyen gondolataim olyankor támadnak, amikor valahol meglepetésszerűen találkozom valamely könyvvel. Az elmúlt évek folyamán kétszer volt részem ilyen meglepő találkozásban. Négy évvel ezelőtt átutazóban bevetődtem a zombori Petőfi Sándor Kultúrkör-be s annak ablakpárkányán megtaláltam Barabás Bélának, szülővárosom egykori 48-as képviselőjének emlékiratait. Két évvel ezelőtt pedig Vénácon láttam Németh László „Alsóvárosi búcsú”-ját, mégpedig a tüdőbetegszanatórium magyar könyvállományában.

Azóta is tünődöm rajta, hogy a sor mely szeszélye vetette őket ide —, mindegy kettőt más országból —, de feleletet nem kaptam rá, hacsak azt nem, hogy „habent sua fata libelli”.

A magam kis könyvgyűjteményébe szeretettel pihen meg a szemem Vere Péter „Paraszi jövőd”-jén, melyné szebb és apolitikusabb utópiát senki sem álmódott meg a magyar parasztságról. Lám, ő is idetalált, pedig Vere Péter aligha gondolt rám, amikor írt — és nem is mentem utána. Aztán elnézem a „Májusfá”-t, a „Bors és fahéj”-t, meg a „Viharban”-t, és tovaszálló képzeletemben látom ezeknek egy-egy példányát egy Bázélben élő magyar asszony könyvespolcán sorakozni a Híd néhány számával együtt Jernej szolgálgegy és Szofka társaságában. De látom ott Tamási Abélet, „Puszták népét” és „Himfy szerelmeit” is. Cseregyerekük ők, akiknek heijéb Ramuz, Alain-Fournier, Gide és Aymé sorakoznak az én polcomon. Ezek is tények.

Az írók illúziókban ringatják magukat, amikor azt hiszik, hogy a parasztságnak, vagy az ifjúságnak, avagy „Vajdaság népei”-nek írnak. A valóság az, hogy nem tudják kinek írnak. A világ szeme rajtuk a jelenben és a jövőben. Könyveik sorsát csak addig tartják kezükben, amíg a kéziratot ki nem adják belőle. Szellemi gyermekeiknek csak titkos fogamzása az övék. A könyvembrió, mire a rotációs gépből — az embrionális fejlődés fázisain átmenvén — újszülöttként kipottyant — már nem az övék.

A könyv elindul életútjára, sorsára. Elindítója a könyvkiadó, aki bizonyos irányban ellődítja. A könyv további sorsát maga a könyv irányítja, olvasói